

УДК 373.2.015.31:316.42

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.12>

Наталія СУШИК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-9878-9115

Бібліографічний опис статті: Сушик, Н. (2024). Технологія соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку. *Ввічливість. Humanitas*, 5, 82–88, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.12>

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ «БЕЗПЕЧНЕ МІСЦЕ» ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО, МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті визначені особливості технології соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку: 1) багатофункціональна; 2) цілеспрямована; 3) групова; 4) інтерактивна. Мета дослідження – обґрунтувати об’єкт, суб’єкт, мету, завдання, структуру, зміст, форми, методи, умови реалізації технології соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку на основі компетентнісного підходу. Об’єктом технології є діти дошкільного, молодшого шкільного віку. Суб’єктами реалізації технології є соціальні педагоги, психологи, вихователі закладів дошкільної освіти, вчителі початкових класів закладів загальної середньої освіти. Мета та завдання технології: 1) розвиток, формування компетентностей (життєвої, комунікативної, соціальної) дітей дошкільного, молодшого шкільного віку; 2) розвиток, формування стресостійкості дітей дошкільного, молодшого шкільного віку; 3) первинна соціальна профілактика агресивної поведінки дітей дошкільного, молодшого шкільного віку. Структура та зміст технології складається з дванадцяти сесій. Форма реалізації технології – тренінгові заняття в закладі освіти та на природі біля закладу освіти. Методи реалізації технології: бесіда, інформаційне повідомлення, метод вправ, робота в групах, програвання рухливих, рольових ігор, виконання творчих завдань. Тривалість реалізації технології передбачає проведення дванадцяти тренінгових занять по дві години щотижня: 1) два перших заняття потрібно провести в навчальній кімнаті в закладі освіти; 2) десять занять – на природі біля закладу освіти. У статті визначено дванадцять умов ефективної реалізації технології соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку.

Ключові слова: життєва, комунікативна, соціальна компетентність, соціальне виховання, технологія соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку.

Nataliia SUSHYK

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Avenue, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID ID: 0000-0001-9878-9115

To cite this article: Sushyk, N. (2024). Tekhnolohiia sotsialnoho vykhovannia «Bezpechne mistse» ditei doshkilnoho, molodshoho shkilnoho viku [Social education technology “Safe Place” for preschool and younger school age children]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 5, 82–88, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.12>

SOCIAL EDUCATION TECHNOLOGY “SAFE PLACE” FOR PRESCHOOL AND YOUNGER SCHOOL AGE CHILDREN

The article defines the following features of the social education technology «Safe Place» for preschool and younger school age children such as: 1) multifunctional; 2) purposeful; 3) group; 4) interactive. The purpose of the study is to substantiate the object, subject, goal, tasks, structure, content, forms, methods, and conditions for implementing the technology of social education technology «Safe Place» for preschool and younger school age children coming from a competency-based approach. The object of the technology is the preschool and younger school age children. The subjects of the technology implementation are social educators, psychologists, educators of preschool educational institutions, and teachers of primary grades of secondary educational institutions. The purpose and objectives of the technology are: 1) development, formation of competencies (life, communicative, social) of preschool and primary school age children; 2) development, formation of stress resistance of preschool and primary school age children; 3) primary social prevention of aggressive behavior of preschool and

primary school age children. The structure and content of the technology consists of twelve sessions. The form of implementation of the technology is training classes in an educational institution and in nature near the educational institution. Methods of the technology implementation imply conversation, information message, exercise method, groups work, playing mobile, role-playing games, performing creative tasks. The duration of the technology implementation involves holding twelve training classes for two hours each week: 1) the first two classes should be held in a classroom in an educational institution; 2) ten classes – in nature near the educational institution. The article identifies twelve conditions for the effective implementation of the social education technology «Safe Place» for preschool and primary school age children.

Key words: life, communicative, social competence, social education, social education technology «Safe Place» for children of preschool and primary school age.

Актуальність проблеми. Соціальне виховання дітей дошкільного, молодшого шкільного віку – це цілеспрямований виховний вплив на свідомість, поведінку особистості для розвитку, формування компетентностей (життєвої, комунікативної, соціальної) дітей цільової групи.

Згідно з нашою науковою позицією, **компетентність дітей дошкільного, молодшого шкільного віку** – це «здатність особистості активізувати, мобілізувати, ефективно застосувати цінності, ціннісні орієнтації, знання, переконання, вміння, навички (Sushyk, 2021, с. 894)» в різноманітних видах діяльності та ситуаціях.

Життєва компетентність дітей дошкільного, молодшого шкільного віку – «здатність особистості успішно вирішувати актуальні завдання на різних вікових етапах в усіх сферах життєдіяльності, спрямовувати соціальні та особистісні ресурси на самовдосконалення (самопізнання, саморозвиток, самоосвіту, самовиховання) (Sushyk, 2021, с. 894)».

Комунікативна компетентність дітей дошкільного, молодшого шкільного віку – «здатність особистості толерантно й ефективно спілкуватися з людьми в різноманітних видах діяльності та ситуаціях (Sushyk, 2021, с. 894)».

Соціальна компетентність дітей дошкільного, молодшого шкільного віку – «здатність особистості ефективно співпрацювати з партнерами у групі, команді, колективі, виконувати соціальні ролі та функції («громадянина», «здобувача освіти» та інші) (Sushyk, 2021, с. 894–895)».

Технологія соціального виховання «Безпечне місце» – це система науково обґрунтованих тренінгових занять у закладі освіти та природному середовищі, інтерактивних методів, прийомів, засобів соціального виховання особистості, спрямованих на розвиток, формування компетентностей (життєвої, комунікатив-

ної, соціальної) дітей дошкільного, молодшого шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми обґрунтували компетентнісний підхід у реалізації визначених технологій соціального виховання дітей молодшого шкільного віку, зокрема:

1. Розвиток, формування здоров'язберезувальної, життєвої, комунікативної, правової, соціальної компетентностей дітей молодшого шкільного віку в реалізації технології соціального виховання «Вчимося жити разом» (Сушик, 2023, с. 118–125) на основі результатів аналізу програми, посібника для вчителя, практикуму для учнів початкової школи з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (Воронцова, Пономаренко та ін., 2017).

2. Розвиток, формування життєвої, комунікативної, соціальної компетентностей дітей молодшого шкільного віку та батьків у реалізації технології соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» на основі результатів аналізу наукових праць: «1) програма виховної роботи та зміст тренінгових занять з учнями 1–4 класів з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» (Бойчук, Заруцька, Нагула, Цюман, Чопик, 2023); 2) програма та зміст інтерактивних занять з батьками учнів 1–4 класів з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» (Адамська, Цюман, 2023); 3) упровадження програми виховної роботи з учнями 1–4 класів з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» (Адамська, Нагула, Цюман, 2023)» (Сушик, 2024, с. 96–104).

Із метою обґрунтування компетентнісного підходу в реалізації технології соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного,

молодшого шкільного віку ми проаналізували зміст програми «Безпечне місце» та практичні рекомендації для її ефективного застосування (Бергер, Лахад, 2024, с. 60–124).

Мета дослідження – обґрунтувати об’єкт, суб’єкт, мету, завдання, структуру, зміст, форми, методи, умови реалізації технології соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку на основі компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технологія соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку характеризується такими особливостями:

1. Багатофункціональна тому, що виконує **комунікативну** (інтерактивна взаємодія педагогів, батьків, дітей дошкільного, молодшого шкільного віку на основі суб’єкт-суб’єктного принципу), **розвиваючу, виховну** (розвиток, формування життєвої, комунікативної, соціальної компетентностей дітей дошкільного, молодшого шкільного віку), **терапевтичну** (розвиток, формування стресостійкості дітей дошкільного, молодшого шкільного віку) (Бергер, Лахад, 2024, с. 61), **профілактичну** (первинна соціальна профілактика агресивної поведінки дітей дошкільного, молодшого шкільного віку) (Бергер, Лахад, 2024, с. 63) **функції**.

2. Цілеспрямована тому, що забезпечує розвиток, формування життєвої, комунікативної, соціальної компетентностей дітей дошкільного, молодшого шкільного віку.

3. Групова тому, що реалізує групові (тренінг, тренінгові заняття) форми соціального виховання дітей дошкільного, молодшого шкільного віку.

4. Інтерактивна тому, що використовує інтерактивні форми, методи соціального виховання дітей дошкільного, молодшого шкільного віку.

Із метою ефективного реалізації технології соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку про-

понуємо її характеристику на основі компетентнісного підходу (*див. табл. 1*).

Висновки. Умови ефективного реалізації технології соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку передбачають:

1) отримання письмової згоди батьків для участі кожної дитини у тренінгових заняттях в природному середовищі за межами закладу освіти;

2) врахування вікових, індивідуальних особливостей дітей цільової групи;

3) розроблення та дотримання правил роботи групи дітей;

4) ефективного проведення початкового, основного, завершального етапів тренінгу в закладі освіти та природному середовищі;

5) врахування погодних умов для проведення тренінгових занять у природному середовищі;

6) розроблення та дотримання правил безпечної поведінки дітей на природі;

7) вибір безпечного місця для побудови табору та здійснення різноманітних видів групової діяльності дітей;

8) виготовлення та використання жезла для відкриття та завершення тренінгових занять, роботи дітей в колі;

9) документування різноманітної групової діяльності дітей у «Щоденнику подорожі»;

10) ефективного спілкування, співробітництво педагогів, батьків, дітей під час проведення початкового, основного, завершального етапів тренінгу;

11) залучення батьків дітей для проведення завершального етапу тренінгу в природному середовищі;

12) ефективного застосування інтерактивних методів соціального виховання дітей цільової групи.

Перспективи подальших досліджень передбачають обґрунтування компетентнісного підходу в реалізації технології соціального виховання «Кроки по життю» дітей юнацького віку.

Характеристика технології соціального виховання «Безпечне місце» дітей дошкільного, молодшого шкільного віку на основі компетентнісного підходу

№ з/п	Компоненти технології	Характеристика компонентів технології
1	2	3
1.	<i>Об'єкт технології</i>	діти дошкільного, молодшого шкільного віку (5–10 років)
2.	<i>Суб'єкти реалізації технології</i>	соціальні педагоги, психологи, вихователі закладів дошкільної освіти, вчителі початкових класів закладів загальної середньої освіти
3.	<i>Мета технології</i>	розвиток, формування компетентностей (життєвої, комунікативної, соціальної) дітей дошкільного, молодшого шкільного віку.
4.	<i>Завдання технології</i>	1) розвиток, формування життєвої, комунікативної, соціальної компетентностей дітей дошкільного, молодшого шкільного віку; 2) розвиток, формування стресостійкості дітей дошкільного, молодшого шкільного віку; 3) первинна соціальна профілактика агресивної поведінки дітей дошкільного, молодшого шкільного віку.
5.	<i>Структура технології</i>	Сесія 1. «Дерева також мають «безпечне місце»» (Бергер, Лахад, 2024, с. 67–69). Сесія 2. «Ми знаходимо безпечне місце та стаємо «Охоронцями лісу»» (Бергер, Лахад, 2024, с. 70–75). Сесія 3. «Вибір «безпечного місця» в природному середовищі» (Бергер, Лахад, 2024, с. 75–79). Сесія 4. «Побудова безпечного місця» («Дім на природі»)» (Бергер, Лахад, 2024, с. 80–82). Сесія 5. «Побудова безпечного місця» («Дім на природі»). Продовження (Бергер, Лахад, 2024, с. 82–83). Сесія 6. ««Велика вечірка»: приготування їжі в таборі» (Бергер, Лахад, 2024, с. 83–84). Сесія 7. «Пошук скарбів» (Бергер, Лахад, 2024, с. 84–88). Сесія 8. «Виготовлення прапорів та підготовка до маршру» (Бергер, Лахад, 2024, с. 89–92). Сесія 9. «Організація прийому іншої групи дітей у «безпечному місці»» (Бергер, Лахад, 2024, с. 92–93). Сесія 10. «Допомога природі – підготовка до випуску» (Бергер, Лахад, 2024, с. 93–96). Сесія 11. «Завершення (висадження дерев та кущів, годівнички та «куточок природи»)» (Бергер, Лахад, 2024, с. 97–98). Сесія 12. «Прощання з «куточком природи» та фасилітатором» (Бергер, Лахад, 2024, с. 99–101).
6.	<i>Зміст технології</i> Сесія 1. «Дерева також мають «безпечне місце»». Сесія 2. «Ми знаходимо безпечне місце та стаємо «Охоронцями лісу»». Сесія 3. «Вибір «безпечного місця» в природному середовищі». Сесія 4. «Побудова безпечного місця» («Дім на природі»)». Сесія 5. «Побудова безпечного місця» («Дім на природі»). Продовження. Сесія 6. ««Велика вечірка»: приготування їжі в таборі». Сесія 7. «Пошук скарбів». Сесія 8. «Виготовлення прапорів та підготовка до маршру». Сесія 9. «Організація прийому іншої групи дітей у «безпечному місці»». Сесія 10. «Допомога природі – підготовка до випуску».	1) розвиток, формування життєвої компетентності дітей дошкільного, молодшого шкільного віку:

1	2	3	
6	<i>Сесія 11. «Завершення (висадження дерев та кущів, годівнички та «куточок природи»)».</i> <i>Сесія 12. «Прощання з «куточком природи» та фасилітатором».</i>	цінність	життя
		ціннісна орієнтація	безпечне життя
		знання	ліс, види дерев, тварин, захист лісу, «Охоронці лісу», безпечна поведінка, правила безпечної поведінки на природі, безпечне місце, безпечний табір, закони, потенціал природи, зміни в природі; оновлення, відродження природи
		переконання	особиста, групова відповідальність за безпечну поведінку на природі
		уміння, навички	дотримуватися правил безпечної поведінки на природі; вибрати безпечне місце для табору; побудувати табір з природних матеріалів; творчо використати природні матеріали; розпалити вогнище; приготувати їжу; організувати простір; орієнтуватися на місцевості; забезпечити гостювання іншого класу; висадити дерева, кущі; змайструвати годівнички різної форми для птахів
		здатність	відповідально, безпечно поводитися на природі
		2) розвиток, формування комунікативної компетентності дітей дошкільного, молодшого шкільного віку:	
		цінність	спілкування з ровесниками
		ціннісна орієнтація	толерантне, ефективне спілкування з ровесниками
		знання	мета, завдання, зміст, форми, методи, прийоми, засоби спілкування в групі ровесників
		переконання	особиста, групова відповідальність за толерантне, ефективне спілкування з ровесниками
		уміння, навички	реалізувати ефективне спілкування з ровесниками в різноманітних видах діяльності, ситуаціях; активно слухати; застосувати вербальні, невербальні засоби спілкування з ровесниками
		здатність	ефективно спілкуватися з ровесниками в різноманітних видах діяльності, ситуаціях
		3) розвиток, формування соціальної компетентності дітей дошкільного, молодшого шкільного віку:	
		цінність	група ровесників
		ціннісна орієнтація	успішна група ровесників
		знання	правила роботи в групі; види групової діяльності в природному середовищі; особистісна, групова ідентичність; персональний, груповий прапор
		переконання	особиста, групова відповідальність за здобуття спільного успіху
		уміння, навички	дотримуватися правил роботи в групі; ефективно реалізувати цілі, завдання, різноманітні види групової діяльності; досягати успішного результату групи
		здатність	здобути особистий, груповий успіх
7.	<i>Форми реалізації технології</i>	Тренінгові заняття в закладі освіти та природному середовищі	
8.	<i>Методи реалізації технології</i>	Методи соціального виховання дітей: бесіда, інформаційне повідомлення, метод вправ, робота в групах, програння рухливих, рольових ігор, виконання творчих завдань (намалювати малюнок; зробити колаж; виготовити персональний, груповий прапори; висадити дерева, кущі; змайструвати годівнички різної форми для птахів та інші).	
9.	<i>Тривалість реалізації технології</i>	Дванадцять тренінгових занять тривалістю дві години щотижня: два перших заняття потрібно провести в навчальній кімнаті в закладі освіти, десять занять – на природі біля закладу освіти.	
10.	<i>Навчально-методичне забезпечення технології</i> Бергер Р., Лахад М. Цілющий ліс у посттравматичній роботі з дітьми. Програма терапії природним середовищем та експресивними засобами мистецтв для груп. Київ: Український фонд «Благополуччя дітей», 2024. 152 с. URL: https://drive.google.com/file/d/18cth3M_tt-075IjvquCZ2PVTIVmcOwfh/view (дата звернення: 08.11.2024).		

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sushyk N. Competent approach to realization of technology of social education of personality. *Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes* : monograph / edited by Magdalena Gawron-Łapuszek, Yana Suchukova. Katowice : Publishing House of University of Technology, 2021. P. 893–916, 1219. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/3ae54f97de8a1480cfb229660e616f25.pdf> (дата звернення: 08.11.2024).
2. Бергер Р., Лахад М. Цілющий ліс у посттравматичній роботі з дітьми. Програма терапії природним середовищем та експресивними засобами мистецтв для груп. Київ: Український фонд «Благополуччя дітей», 2024. 152 с. URL: https://drive.google.com/file/d/18cth3M_tt-o75IjvquCZ2PVTIVmcOwfH/view (дата звернення: 08.11.2024).
3. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (початкова школа). Київ: Видавництво «Алатон», 2017. 232 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0Bzt9FAqrO9WcdFNsRXpQOWIzUm8/view> (дата звернення: 08.11.2024).
4. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. Вчимося жити разом. Практикум для учнів з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (початкова школа). Київ: Видавництво «Алатон», 2017. 160 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Cfd5XTEPRpgvH6ipXjW73DQqCtTmOF9/view> (дата звернення: 08.11.2024).
5. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. Вчимося жити разом. Програма з розвитку соціальних навичок учнів початкової школи у курсі «Основи здоров'я». Київ: Видавництво «Алатон», 2017. 32 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0Bzt9FAqrO9WcWnJkNnRjSVNRVzg/view> (дата звернення: 08.11.2024).
6. Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: інтерактивні сценарії для роботи з батьками учнів 1–4 класів / автори-упоряд.: З. М. Адамська, Т. П. Цюман / за заг. ред. Т. П. Цюман Київ: ФОП Костінський С. Л., 2023. 108 с. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/Manual_Parents_1-4grades_Block-final.pdf (дата звернення: 08.11.2024).
7. Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: методичний посібник для виховної роботи з учнями 1–4 класів з питань попередження торгівлі людьми / автори-упоряд.: Н. І. Бойчук, О. В. Заруцька, О. Л. Нагула, Т. П. Цюман, С. В. Чопик / за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ: ФОП Буря О. Д., 2023. 178 с. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/Manual_Print_Full-preview.pdf (дата звернення: 08.11.2024).
8. Сушик Н. С. Технологія соціального виховання «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» дітей молодшого шкільного віку та батьків. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 1. С. 96–104. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/article/view/1650/1546> (дата звернення: 08.11.2024).
9. Сушик Н. С. Формування здоров'язбережувальної компетентності дітей у реалізації технології соціального виховання особистості «Вчимося жити разом». *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 3. С. 118–125. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/humanitas/article/view/1280/1191> (дата звернення: 08.11.2024).
10. Упровадження програми виховної роботи з учнями 1–4 класів з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»: навч.-метод. посіб. (для системи післядипломної педагогічної освіти) / авт.-упоряд.: З. Адамська, О. Нагула, Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ: ФОП Буря О. Д., 2023. 136 с. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/Manual_methodologists_final1.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

REFERENCES:

1. Sushyk, N. (2021) Competent approach to realization of technology of social education of personality. *Innovative Approaches to Ensuring the Quality of Education, Scientific Research and Technological Processes*. M. Gawron-Łapuszek, & Y. Suchukova (Ed.). (pp. 893-916). Katowice: Publishing House of University of Technology. Retrieved from <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/3ae54f97de8a1480cfb229660e616f25.pdf> [in English].
2. Berher R., & Lakhad M. (2024). *Tsiliushchyi lis u posttravmatychnii roboti z ditmy. Prohrama terapii pryrodnyim seredovyshchem ta ekspresyvnyimi zasobamy mystetstv dlia hrup. [Healing Forest in Post-Traumatic Work with Children. Program of Therapy Using Natural Environment and Expressive Means of Arts for Groups]*. Kyiv: Ukrainyskyi Fond «Blahopoluchchia Ditei» [in Ukrainian].
3. Vorontsova T.V., & Ponomarenko V.S. (2024). *Vchymosia zhyty razom. Posibnyk dlia vchytelia z rozvytku sotsialnykh navychok u kursy «Osnovy zdorovia» (pochatkova shkola). [Learning to Live Together. A Teacher's Guide to Developing Social Skills in the Basics of Health Course (Primary School)]*. Kyiv: Vydavnytstvo «Alaton» [in Ukrainian].
4. Vorontsova T. V., & Ponomarenko V. S. (2024). *Vchymosia zhyty razom. Praktykum dlia uchniv z rozvytku sotsialnykh navychok u kursy «Osnovy zdorovia» (pochatkova shkola). [Learning to Live Together. Workshop for Students on Developing Social Skills in the Course «Fundamentals of Health» (Primary School)]*. Kyiv: Vydavnytstvo «Alaton» [in Ukrainian].

5. Vorontsova T. V., & Ponomarenko V. S. (2017). *Vchymosia zhyty razom. Prohrama z rozvytku sotsialnykh navychok uchniv pochatkovoї shkoly u kursy «Osnovy zdorovia»* [Learning to Live Together. A Program for Developing Social Skills for Elementary School Students in the «Fundamentals of Health» Course]. Kyiv: Vydavnytstvo «Alaton» [in Ukrainian].
6. Adamska, Z. M., & Tsiuman, T. P. (2023). *Osobysta hidnist. Bezpeka zhyttia. Hromadianska pozytsiia: interaktyvni stsenarii dlia roboty z batkamy uchniv 1-4 klasiv* [Personal dignity. Safety of life. Civic position: interactive scenarios for working with parents of students in grades 1-4] T. P. Tsiuman (Ed.). Kyiv: FOP Kostynskyi S. L. Retrieved from: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/Manual_Parents_1-4grades_Block-final.pdf [in Ukrainian].
7. Boichuk, N. I., Zarutska, O. V., Nahula, O. L., Tsiuman, T. P., & Chopyk, S. V. (2023). *Osobysta hidnist. Bezpeka zhyttia. Hromadianska pozytsiia: metodychnyi posibnyk dlia vykhovnoi roboty z uchniamy 1-4 klasiv z pytan poperedzhennia torhivli liudmy* [Personal dignity. Safety of life. Civic position: methodical guide for educational work with students of grades 1-4 on the human trafficking prevention] T.P. Tsiuman (Ed.). Kyiv: FOP Buria O.D. Retrieved from: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/Manual_Print_Full-preview.pdf [in Ukrainian].
8. Sushyk N. C. (2024). *Tekhnolohiia sotsialnoho vykhovannia «Osobysta hidnist. Bezpeka zhyttia. Hromadianska pozytsiia» ditei molodshoho shkilnoho viku ta batkiv* [Technology of Social Education «Personal Dignity. Safety of Life. Civic Position» for Children of Primary School Age and Parents]. Vvichlyvist. Humanitas [in Ukrainian].
9. Sushyk N. C. (2023). *Formuvannia zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti ditei u realizatsii tekhnolohii sotsialnoho vykhovannia osobystosti «Vchymosia zhyty razom»* [Formation of Children's Health-Preserving Competence in the Implementation of the Technology of Social Education of the Personality «Learning to Live Together»]. Vvichlyvist. Humanitas [in Ukrainian].
10. Adamska, Z., Nahula, O., & Tsiuman, T. (2023). *Uprovadzhennia prohramy vykhovnoi roboty z uchniamy 1-4 klasiv z pytan protydii torhivli liudmy «Osobysta hidnist. Bezpeka zhyttia. Hromadianska pozytsiia»* [Implementation of the program of educational work with students of grades 1-4 on issues of human trafficking combating «Personal dignity. Safety of life. Civic position»] T. P. Tsiuman (Ed.). Kyiv: FOP Buria O. D. Retrieved from: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/Manual_methodologists_final1.pdf [in Ukrainian].